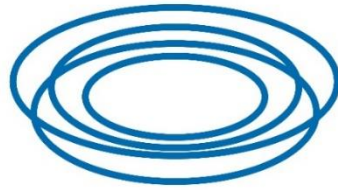

PRO HÖYTIÄINEN

laajempi kuin järvi

Puhakanlahden lintuveden kunnostus

Loppuraportti

prohoytiainen@gmail.com

OLVI-SÄÄTIÖ

Hankkeen toteuttaja: Pro Höytiäinen ry

Hankkeen nimi ja tunnus: Puhakanlahden lintuveden kunnostus,
UUDELY/14681/2022

Toteutusaika: 31.10.2022 - 30.11.2024

Tiivistelmä

Havainnot vesilintukantojen heikkenemisestä edelleen Puhakanlahden umpeenkasvun myötä oli huoli, johon hankkeella haettiin muutosta.

Puhakanlahden lintukosteikon kunnostus toteutettiin reilun kahden hehtaarin kokoisena. Suunnitelman mukaisesti alue raivattiin puustosta ja risukosta, avovesialuetta lisättiin ja terassirakennetta luotiin rantavyöhykkeeseen tuottamaan monenlaista ravintoa. Vesialaa kasvattivat myös pienialaiset allikot, joita kaivettiin kuorimalla pintakerrosta. Saarekkeilla lisättiin monimuotoista ympäristöä ja turvallisia pesimäalueita. Kokonaisuuteen kuuluu myös laskuojiin kunnostetut laskeutusaltaat ja kaksitasouomat, joiden tehtävä on tasata tulvia ja estää maa-aineksen ja ravinteiden huuhtoutumista pelloilta kosteikkoalueelle ja edelleen vesistöön. Petoluolaston rakentaminen alueelle oli osa vieraslajeihin kohdennettua tehostettua pienpetopyyntiä ja lintujensuojelua. Riistakameroilla voidaan tehdä petohavaintoja ja seurata lintujen muuttoa ja pesintää. Lampaiden laidunrakenteet mahdollistavat kestävien hoitotoimien aloittamisen alueella heti tulevalla laidunkaudella. Laiduntamalla kasvillisuus, etenkin vesakot, pysyvät kurissa ja matalakasvuisina ja siten sopivina ympäristöinä linnuille. Laidunnus tuottaa myös monimuotoista kasvillisuutta ja entisestä risujen valtaamasta alueesta muotoutuu monenlaisia eliöitä ylläpitävä perinnebiotooppi.

Monien erilaisten toimenpiteiden toteuttamisella tavoiteltiin vesi- ja rantalintukantojen vahvistamista. Samalla tultiin vaikuttaneeksi myös veden laatuun ja luonnon monimuotoisuuteen, mahdollisesti lisänneeksi kiinnostusta luontoharrastuksiin ja vahvistaneeksi paikallista yhteistyötä, verkostoja ja luottamusta eri toimijoiden kesken.

Kohdealue, Puhakanlahden yksityinen suojelualue, on osa laajempaa lintujensuojeluohjelma-aluetta. Suojelualueella toimiminen edellyttää rauhoitusaikojen huomioimisen, ja paikoin upottavassa ja risukkoisessa, vaikeakulkuisessa maastossa myös sääolosuhteet olivat keskeisessä roolissa työn mahdollistumiselle. Sää sekä kunnostusalueen laajuutta että laidunnusta ja siihen tarvittavia rakenteita alueella puoltavat lausunnot niin Helmi-ohjelmaa hallinnoivalta kuin toimeenpanoalueen vastaavilta viranomaisilta suosivat ja työvaiheiden ajoitukset onnistuivat.

Puhakanlahden lintukosteikko toteutui laadukkaampana, moniulotteisempana ja kestävämpänä kuin hankkeessa alun perin osattiin olettaakaan.

Sisällysluettelo

Tiivistelmä.....	2
1. Hankkeen tausta ja tavoitteet	4
2. Hankkeen tulokset.....	5
2.1. Toteutus.....	5
2.1.1. Maastokatselmuksia, suunnitelmia, lupaprosesseja	5
2.1.2 Kosteikkoalueen kunnostus.....	6
2.1.3 Laskuojien kunnostus	8
2.1.4.Tehostettu pienpetopyynti.....	9
2.1.5 Aitaaminen - laidunnus hoitotoimena.....	11
3. Viestintätoimet.....	13
3.1 Mediassa.....	13
3.2. Lennokkikuvaus ja videotuotanto	15
3.3.Tiedon äärellä	16
4. Hankkeen vaikutukset/vaikuttavuus	17
5. Tulosten kestävyys ja hyödyntäminen	18
6. Kustannukset ja rahoitus.....	19
7. Esitykset jatkotoimenpiteiksi	20
8. Johtopäätökset/Yhteenveto hankkeesta ja päätuloksista	20

1. Hankkeen tausta ja tavoitteet

Puhakanlahden lintuveden kunnostus sai perustelunsa 15 vuoden aikana tapahtuneista muutoksista ympäristössä ja vesilintukannoissa. Vertailuaineistona toimi Ruvaslahden ja Puhakanlahden linnustoselvityksen tulokset vuodelta 2008 <http://hdl.handle.net/10138/43024>.

Kohde on pieni yksityinen suojelualue (25ha) Höytiäisellä ja paikallisesti merkittävä lintuvesi, joka liittyy läheiseen, vähintäänkin maakunnallisesti tärkeäksi määritettyyn suojelukohteeseen, Ruvaslahteen (343 ha).

Lintukosteikon - oikealta vasemmalle johtavan tien järven puoleisella puolella – ja aiemmin toteutetun monimuotokosteikon – ko. tien pellon puolella, kuvassa alempana, muodostama kokonaisuus toimii vesilinnuille sopivana elinympäristönä. Yhtäaikainen aktiivinen pienpetopyynti lisää osaltaan vesilintukantojen elpymistä ja vahvistumista alueella edelleen. (Kuva Jyrki Repo)

Puhakanlahti on lintuvesityypiltään eteläisen lintujärven kaltainen, umpeen kasvava, Ruvaslahteen liittyvä erillinen pieni lahti, jonka rehevöityminen oli edennyt haitallisen pitkälle ja vesilintujakantojen kehitys laskenut jo pitkään huolestuttavasti. Lintukosteikon kunnostuksella tavoitellaan alueen vesilintukannan elpymistä. Hankekokonaisuus suunniteltiin palauttamaan alueen linnustoarvot ja estämään lahden umpeenkasvua ja vesistön rehevöitymistä. Puhakanlahden lintutaloudellinen kunnostaminen oli perusteltua juuri nyt, kun alueelle aiemmin toteutettu monimuotokosteikko jo toimii ja osaltaan hidastaa umpeenkasvua. Kokonaisuuden haluttiin vaikuttavan paitsi vesilintujen elinympäristöön, myös veden laatuun suotuisasti, ajan kanssa myös luonnon monimuotoisuuteen. Toteutukseen suunniteltiin useita toimenpiteitä, jolloin vaikuttavuutta saataisiin tehostettua ja laajennettua myös lähistön lintuvesille.

Hanke on osa ympäristöministeriön Helmi -elinympäristöohjelmaa, joka asettaa ylätasoa tavoitteet, kuten Suomen luonnon monimuotoisuuden ja sen tarjoamien ekosysteemipalvelujen vahvistamisen. Samalla hillitään ilmastonmuutosta ja edistetään siihen sopeutumista. Helmi-ohjelmassa keskeistä on tarttua Suomen luonnon köyhtymisen taustalla oleviin syihin, mm. elinympäristöjen vähenemiseen ja niiden laadun heikkenemiseen. Tavoitteena on auttaa uhanalaisia lajeja ja uhanalaisia luontotyyppijä.

2. Hankkeen tulokset

2.1. Toteutus

Hankkeen aikana on sen tavoitteiden mukaisesti toteutettu toimenpiteitä, kuten

- hyväksytetty kunnostussuunnitelma ja toimenpiteet kohdealueelle (liitteet 1 ja 2)
- kohteen raivaus, avovesialueen, saarekkeiden ja allikoiden lisääminen ja muotoilu sekä alueen maisemointi kaivuumassalla
- petoluolaston rakentaminen, tehostettu pienpetopyynti, seuranta riistakameroilla
- laskeutusaltaat ja kaksitasouomat kosteikolle johtaviin laskuojiin
- hoitotoimiin liittyvä vaikeiden kohteiden haketus heinittymisen estämiseksi
- aluetta jatkossa hoitaville lampaille tarvittavat laidunrakenteet (aluerajaus ja toimenpiteet, liite 3)
- videotuotanto kosteikon toteutuksesta
- lisätty tietoa järviyhdistyksestä ja sen toiminnasta, Helmi-ohjelmasta ja erityisesti tämän hankkeen tavoitteista paikallisten lintuvesikantojen elpymiseen ja lintuveden kunnostuksesta keinona kunnostuksiin paikallisten asukkaiden, järviyhdistyksen jäsenistön, maanomistajien, osakaskunnan ja alueen metsästysseurojen keskuudessa neuvonpidoin, katselmuksin sekä viestimällä laajemmin (facebook ja mediatiedotteet).
- rakennettu luottamuksellisia suhteita em. toimijoihin – tämä on jatkuvaa työtä, jota uusinnetaan yhteys ja toimenpide kerrallaan. Nyt se johti toimijoiden väliseen tulokselliseen yhteistyöhön Puhakanlahden lintukosteikon toteutuksessa ja talkoisiin alueen hoitotoimien edistämiseksi.
- em. tavoin on myös edistetty potentiaalisten kehittämiskohteiden konkretisoitumista tuleviin hankehakuihin

Kohdealue sijoittui luonnossuojelualueelle ja siellä toimiminen edellytti lupaviranomaisten hyväksyntää suunnitelluille toimenpiteille. Maastokäynteihin ja päivitettyihin suunnitelmiin perustuen tehtiin lausuntopyyntö sekä kunnostettavan alueen laajennusta että kunnostetun alueen hoitoa koskien. Molemmat teemat olivat muutoshakemusten kohteina (hankkeen alkuvaiheessa Puhakanlahden lintuveden kunnostussuunnitelman hyväksyminen / liite 4; hankkeen loppuvaiheessa Puhakanlahden lintuveden aitaussuunnitelman hyväksyminen / liite 5). Muita poikkeamia alkuperäiseen suunnitelmaan tarkemmin kohdassa 5. Maanomistajasuostumukset haettiin hankkeen alkuvaiheessa (liite 6).

2.1.1. Maastokatselmuksia, suunnitelmia, lupaprosesseja

Alueen suunnittelua

yhteistyökumppanien kanssa. Maastokatselmuksessa 7.5.23 mukana metsästysseurat, osakaskunta, järviyhdistys ja suunnittelusta vastannut Watec Consulting Oy. Toinen katselmus tehtiin 8.5.23 yhdessä ELY-keskuksen luonnonsuojeluvalvojan ja vesilainvalvojan kanssa. Osapuolten näkemykset tarkentuivat katselmuksissa ja esitys toimenpidealueen laajentamiseksi lähti lausunnoille. (Kuvat Kirsi Karhio)

Marraskuun alussa 2023 alueen kunnostuksiin rekrytoidut osaajat tarkastelivat olosuhteita. -Pakastuuko riittävästi vai saadaanko heti pysyvä ja eristävä lumipeite, jolloin työt siirtyvät vuodelle... (Kuva Kirsi Karhio)

Kohdealue on vaativa raivata ja kaivaa – paikoin tiheää, lähes läpipääsemätöntä risukkoa ja upottavaa hetteikköä. Lintujensuojelualueella on myös huomioitava rauhoitusajat ja aluerajaukset. Aloitustilua odotellessa ensilumi ehti sataa, onneksi myös sulaa, ja työt päästiin alkamaan.

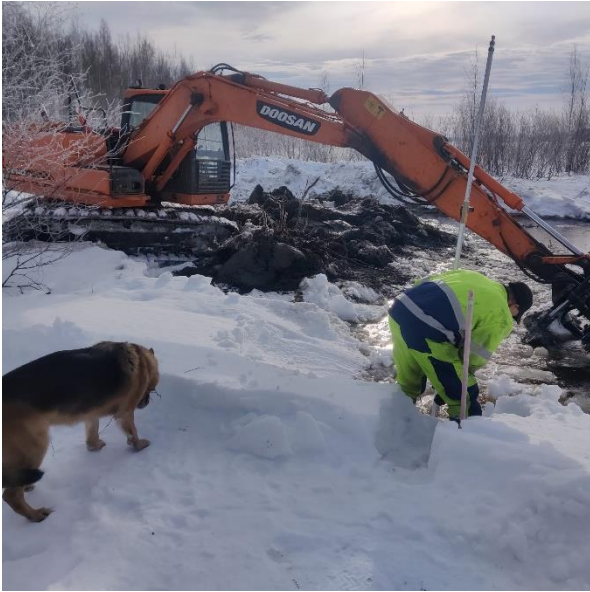
2.1.2 Kosteikkoalueen kunnostus

Kohdealueen koneellinen raivaus ehti juuri ennen talventuloa, risujen ja rankojen korjuuseen ehti jo talvikin

Allikoilla lisätään avovesialuetta kunnostuskohteelle suunnitelman mukaisesti, ja kaivuunassa läjitetään reuna-alueille odottamaan maisemointia.

Matalilla lahtialueilla on oltava erityisen tarkka kaivuukorkojen kanssa.

Käytöstavat myös evästäuolla. ”Kosteikkokoira” Zimba saa odottaa suupalaansa. (Kuvat Pekka Karvonen)

Metsästäjien keskusliitto ja Bird Life Suomi olivat vierailulla Puhakanlahden lintukosteikkotyömaalla toukokuun lopulla. Vieraat esittelivät paikallisille toimijoille omaa toimintaansa ja Sotka -levähdysalueohjelmaa sekä tarjosivat näkemyksiään alueen hoitoon. Myöhemmin syksyllä Puhakanlahti pääsi mukaan Sotka-levähdysalueverkostoon.

Bird Life Suomi ja Metsästäjien keskusliitto, Kinahmon metsästysseura, kyläyhdistys, Kinahmon kalaveden osakaskunta ja Pro Höytiäinen tapasivat Puhakanlahdella. Kuvissa taustalla aiemmin toteutettu monimuotokosteikko (Kuvat Kirsi Karhio)

Suunnittelija, koneyrittäjät ja järviyhdistys palasivat rauhoitusajan jälkeen kohteelle ihmettelemään muuttunutta maisemaa. Tasatulla läjitysalueella oli vielä syyskuun lopulla edellistalven jäätä. Turvekerros eristää hyvin.
- Miten jatketaan? (Kuvat Kirsi Karhio; Pekka Karvonen)

Kuiva kesä ja syksy sekä matala vesipinta helpottivat töiden jatkamista. Loppu risukko raivattiin vesirajaan ja saatiin linnuille avointa tilaa järveltä, kaivantojen reunat muotoitiin ja niiden terassirakenne ja vedenpinnan vaihtelu yhdessä tarjoavat monipuolisemmin ravintoa kahlaajille.

Läjitetyt kaivuumassat hyödynnettiin alueen maisemoinnissa.

Allikoita, avoimia lieterantoja kaivettiin kosteikkoalueen avoveden ja järven väliin jäävälle vyöhykkeelle (Kuvat Kirsi Karhio)

2.1.3 Laskuojien kunnostus

Suunnitelmaan kuului kosteikkoalueelle laskevien pelto-ojien kunnostus. Perkauksen yhteydessä toteutettiin kaksi laskeutusallasta ja kaksitasouomat molempiin kosteikkoon laskeviin ojiin. Rakenteiden avulla tasataan tulvia ja hillitään laskuojien peltoalueilta johtamien maa-aineksen ja ravinteiden huuhtoumia päätyvästä

kosteikkoalueelle ja edelleen järveen. Maanomistajat olivat myönteisiä ratkaisulle ja toimenpiteet viimeistelivät suunnittelualueen marraskuussa.

ASEMAKUVA

Kaavio: laskeutusaltaat ja 2-tasouomat (Watec Consulting Oy) / toteuma

Laskuojiin kaivettavien laskeutusaltaiden ja kaksitasouomien toteutus oli maantiestä alkaen: laskuojiin kaksi laskeutusallasta ja kaksitasouomaa, joka alemmassa laskuojassa toteutettiin (kuvassa: - - -) toiselle puolen kuin suunnitelmassa. Puolen vaihto merkitsi vähemmän puiden ja kantojen raivausta alueelta.

Juuri kaivettua kaksitasouomaa (kuva Osmo Oinonen)

2.1.4. Tehostettu pienpetopyynti

Pienpetojen, erityisesti vieraslajien, kuten minkin ja supin, vähentäminen alueella oli keskeinen tavoite, jolla pyritään osaltaan vaikuttamaan vesilintukantojen palauttamiseen. Pienpetopyynti toteutettiin paikallisten metsästysseurojen (Kinahmo, Ruvaslahti) toimesta. Hankintoihin varatut eurot seurat saivat käyttää haluamallaan tavalla.

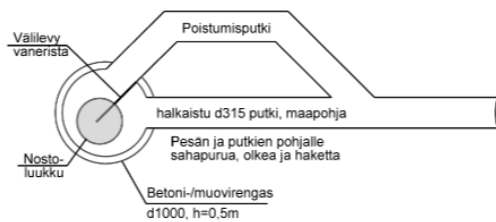

Ruvaslahden metsästysseura järjesti loukkutalkoot pienpetopyyntiä varten Ruvaslahden metsästysmajalla. Osallistujia oli runsaasti ja loukkuja valmistui sen mukaisesti. (Kuvat Kalevi Nevalainen)

Kinahmon metsästysseura käytti varat laatikkorautoihin, Ruvaslahden metsästysseura hankki materiaaleja loukkuihin ja aktivoi jäseniä talkoilla. Molemmille metsästysseuroille hankittiin tallentava riistakamera ja perustettujen WhatsApp-ryhmien kautta liikkuu tieto petojen liikkeistä ja lintujen esiintymisestä alueella.

Tehostettua pienpetopyyntiä varten lintukosteikolle rakennettiin pienpetoluolasto avoveden ääreen:

KEINOLUOLAN TYYPPIKUVA,
LEIKKAUS PÄÄLTÄ

Keineluolan tyyppikuva

Keineluolan toteutus kentällä

Kaivuumassalla peitetyn luolaston suuaukko antaa kosteikolle, tarkastusluukku kummun päällä (Kuvat Kirsi Karhio)

Keinopesä kiinnostuneille vesilinnuille. Pätikyt rangat ohjaavat petojen kulkua kosteikon reunalla ja helpottavat loukkupyyntiä. Kaadetut rungot toimivat petosiltoina saarekkeille ja oksaisina myös puhdistavat vettä. (Kuvat Juha-Pekka Saarelainen)

Pienpetosaalis lähialueelta:

2023/Kinahmon metsästysseura:

minkki	7 kpl
supi	2 kpl
kettu	1 kpl

2024/Kinahmon metsästysseura:

minkki	27 kpl
supi 1	8 kpl
kettu	0 kpl

2023/Ruvaslahden metsästysseura:

Minkki	29 kpl
supi	18 kpl
kettu	4 kpl
Näätä	2 kpl

2024 /Ruvaslahden metsästysseura:

minkki	9 kpl
supi	16 kpl
kettu	4 kpl
näätä	3 kpl
hilleri	1 kpl
varis	56 kpl
harakka	5 kpl
naakka	4 kpl

Saalismäärä hieman kasvaa vuoden loppuun mennessä.

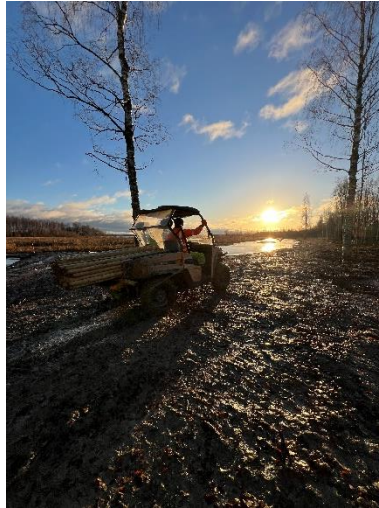
2.1.5 Aitaaminen - laidunnus hoitotoimena

Alue on hyvin rehevää ja tulee vesakoitumaan ja heinittymään nopeasti kunnostusten jälkeen. Siksi ajatukset siirtyivät kunnostuksen myötä nopeasti alueen hoitoon. Hoidon aloittamiseen haluttiin varautua jo nyt, jolloin myös sen jatkaminen tulevaisuudessa on helpompaa eikä ylläpito vaadi ylimääräisiä ponnistuksia.

Hoitotoimeksi alueella aiottu pressutus päättyi siis kokonaan muutoksen kohteeksi. Vaikka tulokset olisivatkin hyviä, ei muovipressuja haluttu suojelualueelle. kunnostussuunnitelman ohessa laadittu huolto-ohje (liite 7) huomioi alueen kunnossapidon tulevaisuudessa, mutta töiden edistyessä alueen huoltoon vahvistui uusi,

kestävämpi näkökulma – laidunnus. Laidunnuksen avulla vesakoiden torjunta on huomattavasti pitkäkestoisempaa ja siis tehokkaampaa kuin raivaussahan jäljiltä. Lampaat tuovat maisemaan moni-ilmeisyyttä ja lisäävät luonnon monimuotoisuutta, kun alue muuttuu vähitellen perinnebiotoopiksi.

PoKELY:ltä haettiin lausunto laidunalueen aitaamiseksi ja UUELY:ltä muutosta hankesuunnitelmaan. Luvat saatua, tehtiin laskelmat ja tarjouspyynnöt aitaravikkeista.

Laidunnukseen tarkoitettu ala suojelualueella on hyvä tarkistaa, ja sitten aidantolpat jakoon mönkijällä ja traktorilla

Aita rakentuu

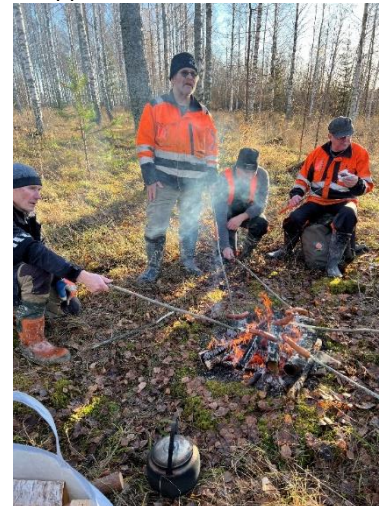
tolppa kerrallaan

osa alueesta oli vaativaa rakentaa

Lounastauko, baari auki ja toki myös

nokipannukahvit ja nuotiomakkarat

Verkon levitys ja kiinnitys.

Sidoksiin löytyi naapurista rautalankaa. Aitaus valmiina kevään laiduntajille

Talkoot järjestäytyivät pikavauhdilla. Järviyhdistyksen facebookiin laadittiin tapahtuma aitaustalkoista, ilmoittelua kohdennettiin yhteistyöyhteisöille puhelimitse ja tekstiviestein, järviyhdistyksen jäsenille tiedotteella. Vähän reilun viikon varoitusajalla lintukosteikolle oli lauantaiaamuna kokoontunut hyvä joukko lekoin, rautakangin, raivaussahoin ja työkintain varusteltuja talkoolaisia. Traktorin ja mönkijän tarpeen tekijät olivat myös ennakoineet. Työt hoituivat ripeästi, niin ripeästi, että seuraavan päivän talkooilmoitus piti perua. Pakkasen kuivattama alue pehmeni nopeasti päivän aikana ja elementeistä toteutettu sääsuoja päätettiin siirtää alueelle myöhemmin maaston kuivahdettua.

3. Viestintätoimet

Viestintää toteutettiin sosiaalisessa mediassa (noin 10 postausta), jäsenkirjeillä (2kpl) ja mediatiedotteilla.

Lokakuussa Sanomalehti Karjalainen ja paikallislehti Vaarojen Sanomat kävivät jutuntekomatkalla ja tutustumassa Puhakanlahden lintukosteikkoon; marraskuussa Outokummun seutu kirjoitti hankkeen toteutuksesta aitaustalkoiden yhteydessä.

Paikalliset tutustuivat alueeseen hankkeen aikana, myös Bird Life Suomi ja Metsästäjien keskusliitto vierailivat kohteessa.

3.1 Mediassa

"Metsästys on kielletty" – Aktiiviset polvijärveläiset ottivat lintujen suojelun asiakseen

Ruvaslahden Puhakanlahdella kunnostettiin kosteikko vesi- ja muillekin linnuille

Hannu Kauhanen / 23.10.2024 18:29 | Päivitetty 24.10.2024 12:50

ks. <https://www.karjalainen.fi/paikalliset/8005084>

Kirsi Karhio ja Pekka Keinänen esittelevät tekopesää, johon voi asettua vaikka sauikko tai kettu. Marko Puumalainen

Vaarojen Sanomat / Uutiset / 24.10.2024 09:47 Anni Keränen
Paikallisen väen voimin lintukosteikko Höytiäisen Puhakanlahteen

<https://vaarojensanomat.fi/verkkolehti/uutiset/uutinen/paikallisen-vaeen-voimin-lintukosteikko-hoeytiaeisen-puhakanlahteen>

Lintukosteikon kunnostus palautti vesilinnuille elinympäristön Höytiäisen Puhakanlahdella Polvijärvellä – aitaustalkoilla valmistui laidun, alueen hoitotoimista vastaavat lampaat

Kinahmon kalaveden osakaskunnan sihteeri Hannu

Launonen lyö lekalla aitatolppaa ja Kinahmon kalaveden osakaskunnan varapuheenjohtaja Pekka Keinänen aidan tolpile reikää. Kuva Kirsi Karhio

<https://www.outokummunseutu.fi/paikalliset/8053598> / Kari Kauppinen 11.11.2024 14:00

3.2. Lennokkikuvaus ja videotuotanto

Alueen valmistuttua marraskuun alussa juuri ennen aitaamista se kuvattiin lennokilla ja kuvausmateriaalista sekä eri työvaiheista otettuja stillkuvia ja videoita hyödyntäen tuotettiin video Puhakanlahden lintukosteikosta 2024. Videon toteutti Keltamo Median Matti Koukkari. Videota tullaan käyttämään eri tapahtumissa järviyhdistyksen toiminnan esittelymateriaalina ja myöhemmin yhdistyksen kotisivuilla hanke-esittelyn yhteydessä.

Lennokin ohjausta (kuva Kirsi Karhio)

Osa toteutusalueesta. Etualalla laskuojaan kaivettu laskeutusallas, aiemmin toteutettu monimuotokosteikko ja avarrettu lintukosteikko vesialueineen Höytiäisen rannalla (Kuva Matti Koukkari)

3.3. Tiedon äärellä

Päivitetty tieto ja esimerkit muualta ovat hyödyllisiä. Lintuvesipäivät Kokkolassa 22.-24.8.23 sisälsivät luennot ja retken Kokkolan kansalliseen kaupunkipuistoon, Rummelön-Harrbådan luonnonsuojelualueelle Maastopäivän kohteina olivat Evijärvellä sijaitsevat Särkijärven kosteikko ja Jokisuunlahden ja Valmosannevan luonnonsuojelualue.

Päivä

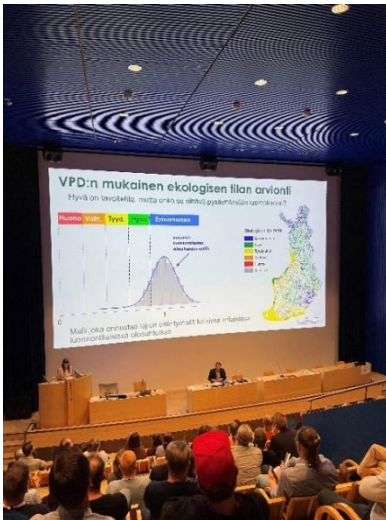
luentoja Kokkolan kaupungintalolla ja sateinen iltaretki Rummelön-Harrbådan luonnonsuojelualueelle tutustumaan maankohoamisrannikon lieterantoihin, mataliin vesialueisiin ja niiden rikkaaseen linnustoon.

Särkikylän kosteikko Evijärvellä on kyläläisten virkistysalue. Lintutornista aukesi laajat näkymät Evijärvellä sijaitsevan Jokisuunlahden ja Valmosannevan Natura 2000- luonnonsuojelualueelle.

Vesistökunnostusverkoston vuosiseminaari 10.-12.6. 2024 Rovaniemellä tarjosi tietoa ja verkostoitumismahdollisuuksia. Ohjelma oli monipuolinen ja tilaisuuden anti, kuten vesistönkunnostukset, luonnon monimuotoisuuden ja ekologisen tilan arvioinnin kysymykset liittyivät myös vesilintuihin, lintuvesiin ja laajemmin Helmi- elinympäristöohjemaan.

Ympäristöministeriön Ahti-ohjelmasta 30.10.24 järjestämä sidosryhmätilaisuus tarjosi katsauksen työn merkityksellisyydestä ja uusista mahdollisuuksista. Hanketta suunniteltaessa yleensä unohtuu verkostoitumisen ja monipuolisen tiedon merkitys, joka osoittautuu etenkin yhdistystoimijoille olennaisen tärkeäksi paitsi hankkeen, myös sen teemojen edistämisessä myös tulevaisuudessa.

Arktikumin tiedekeskus ja museo tarjosi hyvät puitteet vuosiseminaarille.

Info YM:ssä (kuvat Kirsi Karhio)

4. Hankkeen vaikutukset/vaikuttavuus

Paikallinen *yhteistyö laajeni ja vahvistui* hankkeen aikana. Hanke toteutettiin 90%:sti paikallisesti, kylätason toimijoiden ja osajien yhteistyöllä. Maanomistajat antoivat suostumuksensa toimia alueellaan. Kinahmon kalaveden osakaskunta oli aikanaan aloitteellinen lintuveden avartamisessa ja myös rahoitti tätä hanketta pienellä osuudella. Järviyhdistys Pro Höytiäinen hankkeen hakijana koordinoi, hallinnoi ja tiedotti. Eri työvaiheet kosteikolla – risukoiden raivaus, alueen tamppaus ja jäädytys, kaivu, massojen ajo ja läjitys, maisemointi – sekä tarvittavien materiaalien toimitus olivat myös paikallisten. Alueelta lähtöisin olevaa suunnittelijaa lainattiin hetkeksi pääkaupunkiseudulta ja lennökkikuvaukseen pilottia ja videotuottajaa Joensuusta. Tehostettuun pienpetopyyntiin talkoopanoksensa antoivat Kinahmon ja Ruvaslahden metsästysseurat. Laidunalueen aitaaminen hoitui toimijoiden (Kinahmon kalaveden osakaskunta vesialueen omistajana, järviyhdistys, Kinahmon ja Ruvaslahden metsästysseurat, Pohjois-Karjalan lintutieteellinen yhdistys sekä alueella maata viljelevät) yhteistyöllä.

Paikalliset *toimijat verkostoituivat* myös alueellisesti ja valtakunnallisesti: Pohjois-Karjalan lintutieteellisen yhdistyksen lisäksi Bird Life Suomi ja Metsästäjien keskusliitto vierailivat alueella. Vierailujen tuloksena toimijat saivat vinkkejä ja kontakteja, alue sai linnunpönttöjä ja Puhakanlahden lintukosteikko päätyi osaksi Sotka-levähdysalueverkostoa.

Vesilintukantojen elpymisestä pystytään toteamaan jotain vasta hankkeen päätyttyä, kun paitsi havainnoijien, myös tallentavan ja lähettävän riistakameran avulla kyetään seuraamaan lintujen esiintymistä ja pesintää sekä petojen liikkeitä alueella.

Paikallisuuden vahva rooli signaloi *sitoutumista seurantaan ja alueen hoitoon sekä kiinnostusta erilaisiin luontoteemoihin*, luonnon tarkkailuun ja elinympäristökunnostuksiin myös jatkossa.

Puhakanlahden lintuveden aitaussuunnitelmasta ja laidunnuksesta Ruvaslahden ja Puhakanlahden luonnonsuojelualueella (YSA076915) lausuntopyyntö vireille 25.10.24 PoKELYyn. Myönteinen päätös saatiin 31.10.2024 ja alue aidattiin talkoilla laidunta varten heti marraskuun alussa, 9.10.24. Valmius tarvittaessa hyvinkin nopeaan päätöksentekoon näyttäytyi *positiivisena esimerkkinä* viranomaisten ja kentän *yhteistyöstä*.

5. Tulosten kestävyys ja hyödyntäminen

Risukkoinen ja umpeenkasvanut entinen lintuvesi on nyt Puhakanlahden lintukosteikko, jossa allikot, terassimainen rantavyöhyke ja avovesialue luovat vaihtelua vesilinnuille, saarekkeet soveltuvat pesintään ja avoin maisema ja tehostettu pienpetopyynti hillitsevät saalistajia. Sotka levähdysalueverkoston -status motivoi paikallisia huolehtimaan alueesta ja luontoharrastusten pariin. Petoluolaston myötä luolakoiraharrastajille on tarjolla uusi alue, riistakamerat auttavat tehostetussa pienpetopyynnissä ja petoseurannassa sekä lintujen tarkkailussa rauhoitusaikana.

Laskuojiin muotoilluilla laskeutusaltailla ja kaksitasouomilla estetään eroosiota, orgaanisen aineksen ja myös ravinteiden huuhtoutumista, hidastetaan lintulahden rehevöitymistä ja vaikutetaan positiivisesti vedenlaatuun Höytiäisessä.

Kosteikolle oli laadittu huolto-ohjeet alueen kunnossapitoa varten, mutta realismi sen toteuttamisessa talkoovoimin tai pienen ja tarkoin säännellyn rahoituksen turvin huoletti. -Miten saataisiin hyvin toteutettu alue pysymään kunnossa tulevaisuudessa? Tämä hyvin tunnistettu riski selätettiin hankkeen aikana.

Monimuotoisen lintukosteikon yhteyteen toteutettiin laidunalue lampaille. Laidunnus hoitaa aluetta tehokkaasti, estää vesakoitumista ja heinittymistä, lisää monimuotoisuutta ja elävöittää maisemaa.

Näissä maisemissa kelpaa laiduntaa (kuva Kirsi Karhio)

Hankkeen toteutusvaiheessa päädyttiin useisiin perusteltuihin muutosesityksiin, jotka myös hyväksyttiin. Muutoksia haettiin toteutusalueen kokoon ja myös käytettäviin menetelmiin.

Viranomaisten ja suunnittelijan yhteisen maastokatselmusten hyöty ja tarpeellisuus tuli todettua, kun aiemmin ilmakeuviin ja karttatarkasteluun perustuva tarkka aluerajaus osoittautui alueella turhaksi ja lintukosteikoksi avarrettavan alueen pinta-alaa voitiin kasvattaa huomattavasti aiotusta. Tämän, budjetin sisällä tapahtuvan laajemman ja siksi laadukkaamman vaihtoehdon mahdollisti luopuminen hankkeeseen sisällytetyistä niittokoneen kehitystyöstä ja pressukunnostuksista. Ensimmäisen edistämistä hankaloittaisi lyhyt hankeaika, jälkimmäinen todettiin heikosti suojelualueelle sopivaksi. Näistä toimenpiteistä siirrettiin kustannuksia kaivuutöihin ja maansiirtoon, pieniin hankintoihin ja osallistumiseen.

Toteutuksen riskit kohdentuivat sen jälkeen aikatauluihin. Vaikea kohdealue oli vaativa raivata ja rakentaa, Vettynyt maapohja upotti sekä käsin raivaajaa että koneita. Suojelualueella tarvittavat lupaprosessit ottivat aikansa. Luvat ehtivät aivan viime hetkellä, raivaustyöt saatiin hoidettua ennen talven tuloa ja kaivuut oli mahdollista aloittaa kevättalvella maapohjan kantaessa tamppauksen ja jäädytyksen jälkeen. Kuiva kesä ja syksy helpottivat töiden loppuun saattamista rauhoitusajan jälkeen syksyllä. Vahva oletus oli hankkeen viivästymisessä huonojen sääolosuhteiden vuoksi. Sää suosivat, koska toteutus oli paikallisten osaajien: paitsi alueen olosuhteiden tuntemus, myös nopea reagointi muuttuviin olosuhteisiin, kuten säähän, onnistui lähietäisyydeltä.

Toinen muutosanomus tehtiin niin ikään hankkeen sisältöön ja sen myötä aikatauluun. Alueen kunnostusten edetessä ajatukset siirtyivät alueen ylläpitoon. Kunnostussuunnitelman yhteydessä laadittua huolto-ohjetta kestävämmäksi ratkaisuksi todettiin laidunnus. Pressutuksesta haluttiin luopua kokonaan, videotuotannosta saatiin hyvä tarjous ja budjetin sisällä ylletäisiin hankalien paikkojen hakettamiseen, laidunnusta varten tehtäviin aitarakenteisiin ja kevytrakenteiseen sääsuojaan.

Muutoshakemus sai hyväksynnän ja myönteisen lausunnon pikavauhtia suojelualueelle toteutettavista rakenteista lampaiden laidunnusta varten. Pikavauhtia järjestyi myös hintaseuranta ja kilpailutus tarvikkeista kohdealueelle ja talkooporukka rakensi verkkoaidan marraskuussa. Sääsuoja valmistui heti talkoiden jälkeen ja se siirretään kohteeseen alueen kuivahdettua.

Muutokset tarkoittivat myös lisääntynyttä työmäärää koordinointiin ja hallintoon. Tämä loppuvaiheen muutos edellytti myös hankeajan pidennystä parilla viikolla kustannusten osalta ja raportoinnin osalta marraskuun loppuun.

Muutosten hyväksyminen joustavasti on tärkeää, koska hankkeiden suunnittelu- ja valmisteluvaiheessa asiat näyttäytyvät hyvin erilaisina kuin toteutusvaiheessa, vaikka alueen tarpeet tunnettaisiin hyvinkin. Töiden edetessä nousee esiin tarpeita ja/tai mahdollisuuksia, joita ei suunnitteluvaiheessa ole osattu huomioida tai sanallistaa tarkemmin.

6. Kustannukset ja rahoitus

Hankkeen kokonaiskustannukset ja toteutuma oli 56 385,96 €, josta julkisen tuen osuus toteutui suunnitelman mukaisesti 89,6%:lla, yksityinen rahoitus kattoi 10,4% kokonaiskustannuksista.

Korkea avustusprosentti sai perustelunsa talkoiden huomattavasta osuudesta hankkeessa. Talkootunteja kerryttivät mm. loukkujen teko, pienpetopyynti ja eläinaitauksen ja -suojan rakentaminen.

Budjetti ja rahoitussuunnitelma toteutuivat suunnitellusti. Sisältöön kohdistuneet muutokset toteutettiin budjetin sisällä kustannuslajimuutoksina. Muutosten hyväksyttämiset ja toteutukset sujuivat ongelmitta.

Välirahoituksesta kiitos Polvijärven kunnalle.

7. Esitykset jatkotoimenpiteiksi

Hankkeen aikana toteutui jo monta jatkossa toteutuviksi ajateltua asiaa.

Kunnostettu, Sotka-levähdysaluestatuksen*) saanut ja laidunnukseen otettava Puhakanlahden lintuvesialue tuottaa jatkossa toivon mukaan iloa niin luonnonystävälle, lintuharrastajille, riistanhoitotyötä tekeville metsästäjille kuin luolakoiraharrastajille, lampurille ja laiduntajille sekä elävänä maisemana myös paikallisille ja ohikulkijoille. Puhakanlahden lintukosteikko tarjoaa monimuotoisen ja kiinnostavan kohteen, joka parhaassa tapauksessa ohjaa yhä useampia luontoharrastusten pariin.

Alueelta puuttuvaa lintutornia ja P-paikkaa tukemaan häiriötöntä luontoharrastusta on esitetty toteutuksen kohteeksi.

Myös tästä hankkeesta poisjäänyt pressutus rehevöityneiden rantaluhtien hoitotoimena soveltunee jollekin toiselle alueelle.

Useita muutoksia sisältänyt hanke sai ajattelemaan aikaa. Hankkeiden kehittymiseen tarvitaan tietoa, ajattelua, keskustelua, oivalluksia - ja aikaa. Hankkeen suunnitteluvaiheessa ei mitenkään yletä huomioimaan kaikkea, arvioimaan mahdollisuuksia ja niiden vaikutuksia. Vasta toiminta, keskustelut ja yhteistyö ohjaavat perille. Positiivista tässä hankkeessa oli, että ideoita ja muutostarpeita tuotiin esiin toteutuksen eri vaiheissa ja ne hyväksyttiin varsin nopealla aikataululla. Luottamus eri tahojen välillä kasvaa ja tekee toteutuksesta laadukkaampaa, kun erilaisille näkemyksille on tilaa ja muutokset mahdollistetaan.

*) Sotka -levähdysalueverkosto tarjoaa linnuille paitsi laadukkaita pesimäalueita, myös syysaikaisia häiriövapaita elinympäristöjä muuttoon valmistautumista varten. Alueet ovat vesilinnustuksen ulkopuolella koko metsästyskauden ajan. Lintuja ei myöskään ruokita alueella. Nämä häiriövapaat levähdysalueet perustuvat vapaaehtoisuuteen. MMM:n rahoittamaa Sotka -hanketta edistävät metsästäjäliitto ja BirdLife Suomi.

8. Johtopäätökset /Yhteenveto hankkeesta ja päätuloksista

Hanke toteutui parempana kuin osattiin alun perin suunnitella. Keskustelujen, yhteistyön ja muutosten avulla Puhakanlahden lintukosteikko rakentui kokonaisuudeksi, jossa on huomioitu vesilinnut, luonnon monimuotoisuus laajemmin ja veden laatu. Myös luontoharrastusten edistäminen ja eri toimijoiden verkostoituminen kuuluvat hankkeen tuloksiin.

Hankkeen päätuloksia:

- Suunniteltua laajempi alue kunnostettu – avovettä, allikoita, terassoituja lieterantoja, pesintäsaarekkeitä (muutos 1: vesilainvalvojan maastokäynti vahvisti aluelajennuksen)
- Rakenteet ja välineet tehostettuun pienpetopyyntiin ja petoseurantaan > uusi kohde luolakoiraharrastukseen tukevat lintukantojen vahvistumista
- Laskuojien kunnostus ts. 2-tasouomien ja laskeutusaltaiden vaikutukset parempaan vesitalouteen pelloilla, veden laatuun ja sitä kautta kosteikkojen rehevöitymisen hillintään
- Alueen hoitoon saadaan heti hyvä lähtö laidunrakenteiden myötä, lampaat ovat tehokkaita vesakon ja heinittymisen torjuria rehevällä alueella. Eläimet lisäävät myös monimuotoisuutta ja elävöittävät maisemaa (muutos 2: hankkeeseen oli laadittu huolto-ohje, mutta aitaus mahdollistaa siinä esitettyä raivausta tehokkaamman laidunnuksen hoitotoimena pitkälle tulevaisuuteen. Myös

monimuotoisuus kohti perinnebiotooppeja on tämän muutoksen myötä tulevaisuudessa toteutumassa).

- Paikallisuus toteutuksessa oli vahvaa, yhteistyötä eri toimijoiden kesken ja verkostoitumista myös ylätasolle → lisäsi tietoa, tietoutta, sitoutumista ja tuottaa jatkossa ehkä uusia kohteita ja uusia luontoharrastajia.

Paikallistuntemus, nopea reagointi ja muutosvalmius olivat hankkeen nimittäjinä loppuun asti. Hankealueen laajentaminen, hankeajan pidennys, lupa toteuttaa suojelualueelle rakenteita laidunnusta varten, materiaalit pikatoimituksella sekä lampaiden löytyminen laiduntajiksi ja talkooväki marraskuussa talven kynnyksellä mahdollistivat lintukosteikon toteutumisen laajempaan ja antoivat lupauksen myös sen säilymisestä jatkossakin vesilinnuille soveliaana elinympäristönä. Joustavuudella saatiin toteutettua paitsi laadukkaampia olosuhteita heikkeneville vesilintukannoille, myös monimuotoisempaa luontoympäristöä, parempaa veden laatua ja kipinää paikallisten toimijoiden yhteistyöhön.

Kiitos rahoituspäätöksiä ja lupia hallinnoiville sekä paikallisille toimijoille ja aktiiveille onnistuneesta lopputuloksesta, nopeista ja myönteisistä reaktioista muutoksiin säässä kuin säässä, ja hankkeen sisällöissä.

Polvijärvellä 29.11.2024

*Kirsi Karhio
hankkeen koordinaattori
pj. Pro Höytiäinen*

*Seija Karttunen
vpj. Pro Höytiäinen*